

Săsenii din Bîscenii de Jos. Spiță de neam

GION D. IONESCU

Datorită numeroaselor documente vechi, depuse în ultimii ani spre conservare în depozitele Arhivelor Statului de către deținători particulari, s-a îmbogățit simțitor baza informațională a istoriei sau a științelor sale speciale, printre care se află și genealogia¹. Avînd în vedere lucrarea de față, ea nici nu s-ar fi putut întocmi fără asemenea acte. După cum se vede în notele de la subsol, cele mai importante informații s-au obținut din pachetul celor aproximativ 200 de documente depuse de curînd de Coralia Săseanu și mai înainte de tatăl său, Constantin E. Săseanu, la Arhivele Statului filiala Buzău. Sigur că la acestea s-au adăugat și documente din alte fonduri cum ar fi fondul Documente Istorice sau fondul Episcopia Buzău etc.

Munca genealogistului este mult ușurată în asemenea fericite cazuri. Astfel se și explică dese comunicări de ordin genealogic ce s-au prezentat în ultimul timp în ședințele Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie². Și tocmai cu ocazia discuțiilor asupra acestor lucrări s-a putut îmbunătăți definiția genealogiei ca știință, dată de Dicționarul explicativ al limbii române³. După definiția celui dicționar, se pot întocmi genealogii numai pentru familiile „marcante”. Împotriva acestei definiții s-au ridicat cițiva cercetători, prezentînd comunicări, cum este cazul lui Alexandru Periețeanu-Buzău⁴ sau, mai ales, al lui Radu Crețeanu⁵. Lucrările cercetătorului Radu Crețeanu au făcut ca problema să devină cunoscută și marelui public⁶. Adevărul este că nu se poate spune „genealogii voievodale, boierești sau țărănești”. Ele sînt pur și simplu genealogii⁷. Se poate întocmi genealogia oricărei familii, marcantă sau nu, cu o condiție de neînlăturat și anume să existe documentele care îi menționează pe membrii componenți ai familiei respective.

Este destul să se știe că oricare familie din trecut a aparținut unei clase sau pătri sociale, cum este cazul Săsenilor din Bîscenii de Jos. Săsenii au făcut parte din rîndurile moșnenilor⁸.

Autorul socotește suficiente aceste considerente introductive pentru a trece la lucrarea propriu-zisă⁹.

Primele patru generații.

Satul și moșia Bîscenii de Jos, componente ale comunei actuale Calvini din județul Buzău, se află situate pe valea riului Bîsca Chiojdului, la aproximativ șase km de la confluența celor două ape¹⁰. Teritoriul comunei face parte din fișia internă a Subcarpaților de curbură, teritoriu ce cuprinde și muntele Cornetu (833 m) din sistemul Monteoru¹¹.

¹ Dicționar al științelor speciale ale istoriei, Edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1982.

² Comunicări făcute de Maria Dogaru, Ion Șucu, Gion Ionescu, Alex. Periețeanu-Buzău, Radu Crețeanu etc.

³ Dicționarul explicativ al limbii române, București, 1975, p. 420.

⁴ Al. Periețeanu-Buzău, *Despre genealogiile țărănești*, comunicare în ședința din 28.XI.1973 a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie.

⁵ Radu Crețeanu, *Din nou despre genealogiile țărănești*, în ședința aceleiași comisii din 7.V.1982.

⁶ Vezi interviul lui Radu Crețeanu, *Genealogii țărănești*, în Flacăra, nr. 8 din 1984, p. 22.

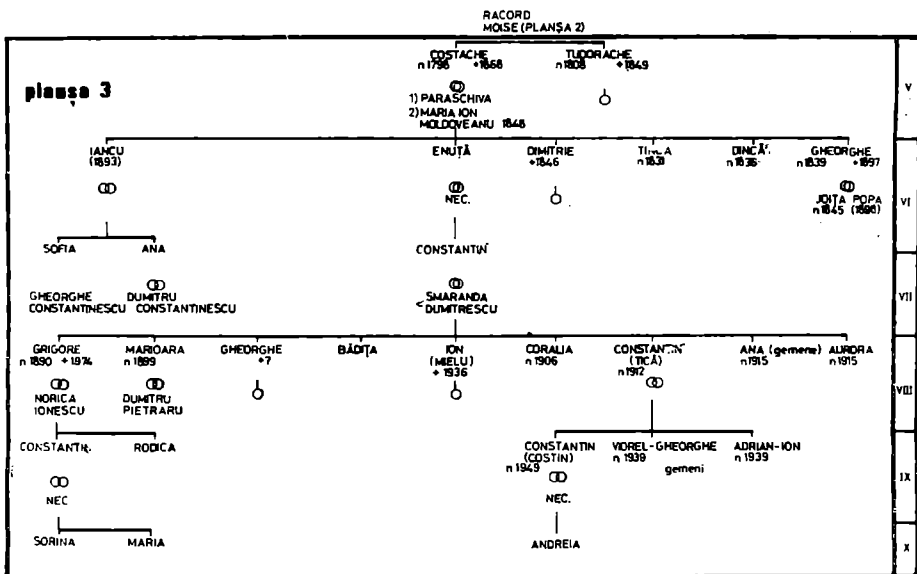
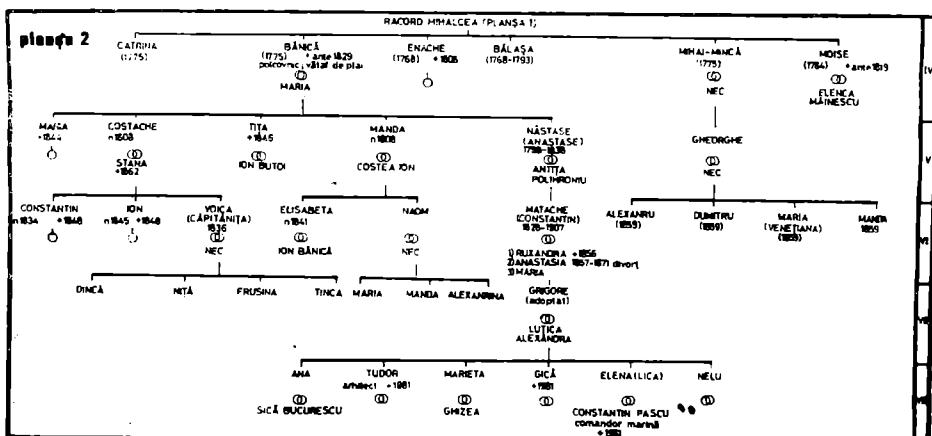
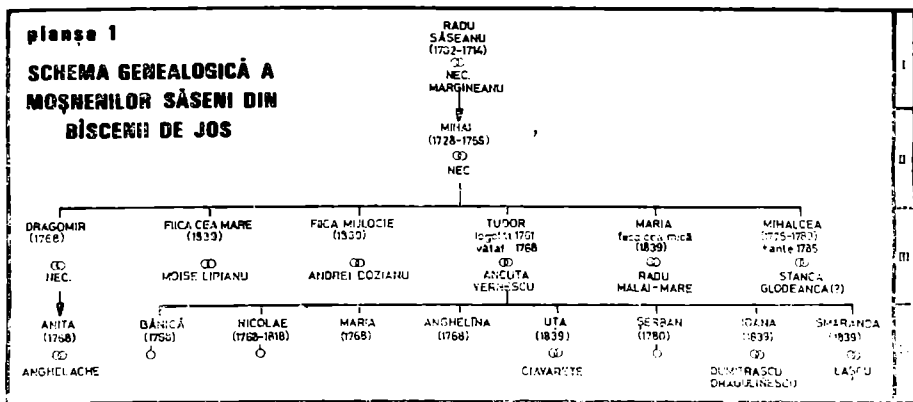
⁷ Dicționar al Științelor speciale, p. 126.

⁸ Gion Ionescu, *Genealogia moșnenilor Săseni din Bîscenii de Jos*, comunicare în ședința din 5.II.1981 a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie.

⁹ Alte considerente vor face obiectul unei viitoare lucrări.

¹⁰ Gr. Posea, N. Jelenic, *Geografia județului Buzău și a împrejurimilor*, București, 1970, p. 26; *Atlasul cadastrului apelor din R.P.R.*, I, partea I-a, p. 193; Gion Ionescu, *Enclava hidrologică a riului Bîsca Chiojdului*, în *Culegerea de articole și comunicări*, vol. IV, 1982, care se va depune la Arhivele Statului București, sub număr.

¹¹ V. Tufescu, *Subcarpații și depresiunile marginale ale Transilvaniei*, București, 1966, p. 133. Gion Ionescu, *Relieful comunei Calvini*, în aceeași *Culegere* ...

Membrii familiei Săseanu din primele nouă trepte au locuit în satul Biscenii de Jos și sînt înmormîțați în cimitirul aceluia sat¹².

Întemeietorii familiei au fost Radu (II) Săseanu, fiul lui Mircea și nepotul lui Radu (I) din satul Săseni de la vărsarea pîrîului Nișcov în rîul Buzău¹³ și soția sa, al cărei nume nu se cunoaște încă, fiica lui Stoica Mărgineanu¹⁴ din Biscenii de Jos. Acesta a fost fiul lui Stan Mărgineanu¹⁵ din același sat. Există indicii că și Mărginenii ar fi fost venetici în Biscenii de Jos¹⁶ și în slujba Cantacuzinilor¹⁷. De altfel Stoica a pierit în exilul voluntar din Moldova¹⁸, tocmai în vremea cînd Toma Cantacuzino fugise, complotînd pentru imperiul țarist.

Acapararea a aproximativ două treimi din suprafața moșiilor Biscenii de Jos și Vereș, constituind astfel un adevărat domeniu feudal de circa 4800 de pogoane, a început în 1617, cînd Stan Mărgineanu cumpăra niște „pometuri“¹⁹, și a continuat pînă prin 1760, cînd frații Tudor și Mihalcea Săseanu cumpărau patru sute de stînjeni din moșia Vereș²⁰.

Radu (II) sin Mircea Săseanu apare deci ca zestraș în Biscenii de Jos. Deși moștenise de la părinții săi jumătate din moșia Miluții și obținuse o zestre valoroasă, el a continuat să-și apropie alte ocine în 1707, 1711, 1714, mărindu-și mereu averea²¹.

Radu (II) a avut un singur fiu, Mihai. El a adăugat la patrimoniul de la străbunii săi suprafețe considerabile de pămînt și este socotit pe bună dreptate deținătorul unic în istoria comunei Calvini a peste 4800 de pogoane²².

Se cunosc două date din viața sa care aproximează perioada în care a trăit. În 1728 Mihai făcea o donație împreună cu un văr al său²³. Prin 1759 Mihai Săseanu era boiernaș alegător și hotarnic al moșiei Frăsinet²⁴.

Au fost semnalați cel puțin șase urmași direcți ai acestuia: trei fii și trei fiice. Într-un tacrir adresat Înaltului Divan, postelnicul Șerban Bîsceanu, căsătorit cu o nepoată a lui Mihai, a scris că cei trei fii se numeau Dragomir, Tudor și Mihalcea. N-a menționat însă și numele celor trei fiice, dar a scris că cea mare s-a măritat cu Moise Lipianu din Pătîrlage, cea mijlocie cu vistierul Andrei Bozianu și cea mică cu un enigmatic logofăt Radu Mălai-Mare²⁵. Ultima s-a numit Maria²⁶.

Portretele lui Dragomir Săseanu, al soției sale și al fiicei celor doi, Anița, s-au păstrat pînă în 1940 în fresca interioară a bisericii din Biscenii de Jos, monument de artă și istorie²⁷. Deși N. Iorga le-a văzut, nu le-a fotografiat. Au

¹² Privitor la schema anexă, toate datele cuprinse între paranteze sînt în realitate datele documentelor care se referă la persoanele respective.

¹³ *Codul postal al localităților din R.S.R.*, p. 88, nr. 5119.

¹⁴ Arh. St. București, fond M-rea Cotroceni, XXXVII/7; Gion și El. Ionescu, *Documente privitoare la istoria comunei Calvini pe viitor Documente Calvini*, vol. I, 1979, p. 15—16, donat Facultății de Istorie din București, sub număr; Gion Ionescu, *Un hrisov inedit de la Matei Basarab*, în „Revista Arhivelor“, XLII, 1979, nr. 2, p. 184—186.

¹⁵ D.I.R. XVII, B, IV, p. 82; Gion și El. Ionescu, *op. cit.*, p. 16—17.

¹⁶ H. Constantinescu, *Un monument de artă puțin cunoscut*, în „G.B.“, XXV, nr. 5—6, 1966.

¹⁷ Gion Ionescu, *Urme cantacuzinești în moșiile și satele din bazinul rîului Bîsca Chiojdului*, comunicare în ședința din 18.I.1984 a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie.

¹⁸ Mențiunea postelnicului Șerban Bîsceanu pe un Octoih editat la 1744 vezi N. Iorga, *Trei biserici de sat...*, în „Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice“, XXIV, 1931, fasc. 68.

¹⁹ H. Constantinescu, *op. cit.*

²⁰ Arh. St. Buzău, colecția Constantin Săseanu 4 a; *Documente Calvini*, vol. II, f. 286.

²¹ H. Constantinescu, *op. cit.*

²² Gion Ionescu, *Domeniul feudal de la Biscenii de Jos și Vereș*, București, 1981, manuscris care va fi depus la Arh. St. București.

²³ Arh. St. București, fond Episcopia Buzău, pachet LI/1 și *Documente Calvini*, vol. I, f. 77—78.

²⁴ Idem, Ms. 1241, f. 158 și *Documente Calvini*, vol. I, f. 121—124.

²⁵ Mențiunea de pe amintitul Octoih.

²⁶ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, documentul 18; *Documente Calvini*, vol. I, f. 164—165.

²⁷ N. Iorga, *op. cit.*

fost distruse de cutremur. Dragomir a moștenit 401 stînjeni în moșia Vereș ce cuprindeau zona „Strîmbul cel Mic și două părți din Fața Goală”²⁸. Fiica sa, Anița, a fost măritată cu Anghelache, vătaful din Ștefești. O fiică a acesteia a fost soția pomenitului Șerban postelnic Bîsceanu, zis și Filipeșteanu²⁹. Datele construcției monumentului în cauză, 1768—1775, sînt singurele date certe despre existența lui Dragomir.

Despre cel de-al doilea fiu al lui Mihai Săseanu, Tudor, s-a scris un articol documentat și în același timp o privire critică asupra vieții și operei acestuia³⁰. În anul 1761 era logofăt³¹.

În 1768 Tudor, ajuns vătaf de plai, a început construcția frumosului monument de artă, unde se mai păstrează încă parte din portretele familiei sale și al fratelui său Mihalcea. Ele au fost fotografiate și publicate de N. Iorga³². Savantul a scris că este unul din cele mai frumoase monumente de acest fel din Țara Românească, datorat moșnenimii. Vătaful era reprezentantul acestei moșnenimi.

Pe lângă cei 400 de stînjeni din Vereș și vreo 30 pogoane de vie din dealul Săsenilor (Nișcov), cumpărate cu fratele său Mihalcea, fostul vătaf a mai cumpărat singur și 70 de stînjeni masă în dealul Muscelul Dării (Sărata) de la Stan, nepotul Buzatului³³. El a stăpînit și cei 150 stînjeni masă în același deal, zestrea soției sale Ancuța, fiica logofătului Jipa Vernescu³⁴.

Perechea Tudor vătaf — Ancuța a avut cel puțin opt copii. Primii patru, născuți pînă la 1775, sînt reprezentați împreună cu părinții în fresca amintită. Cei patru copii din frescă sînt: Bănică, Nicolae, Maria și Anghelina. Un alt copil, Șerban, este menționat într-o plîngere din 1780³⁵ și într-o însemnare de pe un Octoih. În sfîrșit, în notele retrospective ale hotărîniciei din 1741 mai sînt amintite trei fiice: Uța, căsătorită cu Geavarete, Ioana străreăsa Drăgulineasca și Luxandra, soția clucerului Lașcu³⁶. Șerban trăia încă în 1783³⁷.

Lui Nicolae Săseanu, semnalat în 1775 și chiar în 1818 i se datoresc unele copii de documente din fondul Săseanu, salvate numai în acest chip³⁸. Nicolae atrage bănuiala că ar fi născocit falsa legendă despre toponimele Calvinii și Săseni, în dorința de a-și escamota originea sănătoasă și curată românească³⁹. Credea că astfel își înveșmîntează numele cu un lustru de noblețe. Așa se explică și faptul că tot el își imaginase un blazon (gherb) al familiei⁴⁰. Nicolae a purtat destule procese cu rudele sale. Pricina cu medelnicerul Ioan Cîrlova din 1806 îl arată ca foarte abuziv⁴¹. Tot Nicolae a moștenit toți cei 401 stînjeni din Bisceni de Jos și Vereș, deoarece frații săi Bănică și Șerban au decedat fără urmași direcți, iar el le-a supraviețuit. Cum nici Nicolae nu a avut descendență, averea aceasta a revenit celor trei surori ale sale, supraviețuitoare.

Firea însăși a fost mai generoasă cu cel de al treilea fiu al lui Mihai Săseanu, Mihalcea. Lînia genealogică a lui Mihalcea a reușit să străbată prin reprezentanții săi masculini pînă astăzi. În fresca mereu menționată sînt repre-

²⁸ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, documentul 45 a.1; *Documente Calvinii*, vol. II, f. 53—55.

²⁹ Arh. St. București, Documente Istorice, pachet DCXXI/241.

³⁰ Gion Ionescu, *Un vătaf de plai ctitor*, în „G.B.”, XXXVIII, 1979, p. 135—143

³¹ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, documentul 12; *Documente Calvinii*, vol. I, f. 125—126.

³² N. Iorga, *op. cit.*

³³ Arh. St. București, colecția Constantin Sărățeanu, vol. I, documentele 71 și 91.

³⁴ Idem, vol. I, documentul 53.

³⁵ Idem, 1/71.

³⁶ Arh. St. București, Documente istorice, DCCXL/43; *Documente Calvinii*, vol. II, p. 298.

³⁷ Arh. St. Buzău, Cora Săseanu, 16; *Documente Calvinii*, vol. I, f. 144—145.

³⁸ Arh. St. București, Documente Istorice, CXLVIII/75; *Documente Calvinii*, vol. I, f. 171—172 și Arh. St. Buzău, Cora Săseanu, 19 și 20; *Documente Calvinii*, vol. I, f. 165—166.

³⁹ Gion Ionescu, *Memoriu științific relativ la schimbarea numelui comunei Calvinii în acela de Bîsca*, confirmat de Comitetul Executiv al județului Buzău cu nr. 1586/R la 16.VIII.1979.

⁴⁰ Un descendent îndepărtat în linie feminină, H. Constantinescu, a văzut acest blazon prin 1930, după cum l-a asigurat pe autorul acestei lucrări.

⁴¹ Arh. St. București, fond Episcopia Buzău, pachet LI/5; *Documente Calvinii*, I, f. 202—203.

zențați pe perețele de sud Mihalcea, soția sa, Stanca, și trei din copiii lor, adică cei născuți înainte de 1775 : Bănică, Mihai-Mincă și Bălașa. A mai avut pe Moise, Enache și Catrina.

Se pare că soția lui, Stanca, se trăgea din familia Glodeanu care stăpânea moșia Jiliștea Albeștilor din județul Buzău. Așa se explică stăpînirea sa în acea moșie ca zestraș. El vindea în 1783 nepotului său Constantin Glodeanu 90 de stinjeni în Jiliște⁴². Deoarece Bănică, fiul lui Mihalcea, vindea aceluiași Constantin Glodeanu, văr al său, alți 41 stinjeni din aceeași moșie în 1785⁴³, se presupune că Mihalcea decedase înainte de această ultimă vânzare.

a) Mihai, primul fiu al lui Mihalcea, în fresca amintită primul din stînga, a avut și un al doilea nume, Mincă. Este probabil că părinții săi i-au adăugat acest nume pentru a-l distinge de bunicul său Mihai. El a primit a patra parte din patrimoniul funciar biscean al tatălui său⁴⁴.

După aceleași note ale hotărnicilor, Mihai-Mincă ar fi avut un singur fiu, „logofătul Gheorghe Mincă“, neînsoțit în note de numele de familie Săseanu. Acesta renunța la 30 septembrie 1837 la rămasurile unchiului său Enache Săseanu⁴⁵. Soția sa Joița a fost fiica lui Stan Popa. Ea a murit la 23 iunie 1845⁴⁶.

Perechea Gheorghe Mincă-Joița a avut patru copii : Alexandru, Dumitru, Maria și Manda. Probabil că ultimii trei au murit nevîrstnici. Alexandru a supraviețuit părinților săi, dar hotarnicul Mihai Iarca l-a notat „sterp“ pe schema hotărniciei din 1898⁴⁷. A figurat tot timpul ca părtaș în procesul de la Curtea de Apel, S. II, din 1859⁴⁸.

În culegerea de pomelnice a satului Calvini se află și acela al „dascălului Gheorghe Săseanu“ datat 1858. Printre vii figurează : Lixandru, Dumitru și Smaranda iar printre morți, Maria Venițiana⁴⁹. Aceasta înseamnă că în 1858 mai trăiau trei dintre cei patru copii ai lui Gheorghe Mincă.

b) Moise, fiul lui Mihalcea Săseanu, ocupă locul doi în fresca menționată. În 1784 era coproprietar al unei mori⁵⁰.

Moise a îndeplinit și unele funcții administrative. Datorită acestora și averii ce stăpînea, a primit titlul de polcovnic. Printre funcțiile exercitate a fost și aceea de zapciu al plaiului despre Buzău, în timp ce fratele său, Bănică, vătaf al plaiului, îl acuza că nu i-a predat toți banii dărilor adunați prin „zapcealic“⁵¹.

Despre comportarea sa în slujbă grăiește o poruncă a voievodului Alexandru Moruzi din 14 noiembrie 1795⁵² către ispravnicul județului Săcueni. „Mai întil pe numitul Moise (Săseanu) ca un răzvrățitor ce se află acolo să-l ridici din plai, să se ducă aiurea cu șederea, fără a mai rămîne mai mult între locuitorii plaiului...“. Cauza nu era vreo revoltă împotriva domniei, ci Moise, categorisit sarcastic de vodă printre „caimacamii satelor“, nemulțumea pe locuitorii cu zavistii, băuturi și chefuri prin circiumi pe banii cisluiți de la „cealtă obște“ sub pretext de cheltuială în folosul acelei obști. Pe unii dintre acești „caimacami“ a poruncit să fie bătuți cu „toiegele la tălpi, acolo în plai“.

Printre jalbele lui Moise se află și aceea contra vărului său „Dima proin vătaf“ la plaiul Teleajen, pe cînd Moise era „orînduit cu dijmăritul în sud Prahova“⁵³. Se mai poate cita și altă jalbă contra fratelui său Bănică⁵⁴.

Tot pe timpul dijmăritului în Prahova, ca „slugă a vornicului Golescu“ Moise primea o zdelcă (ordin) de apărare din partea generalului Marsimin, coman-

⁴² Arh. St. București, Colecția Constantin Sărățeanu, vol. I, documentul 75.

⁴³ Idem, I/80.

⁴⁴ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, documentul 141 (hotărnicia).

⁴⁵ Idem, 47.

⁴⁶ Idem, fond Comuna Calvini, starea Civilă-Biscenii de Jos, morți, 1845.

⁴⁷ Idem, colecția Cora Săseanu, documentul 141 (schema).

⁴⁸ Arh. St. București, fond Curtea de Apel, II, 44/1859.

⁴⁹ Culegere de pomelnice, f. 45.

⁵⁰ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, 17; *Documente Calvini*, vol. I, f. 158—159.

⁵¹ Idem, E. Irion, Calvini, 2 și *Documente Calvini*, vol. I, f. 175—177.

⁵² V. A. Urechia, *Documente inedite din domnia lui Alexandru Moruzi (1793—1796)*, București, p. 381—382.

⁵³ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, 26; *Documente Calvini*, vol. I, f. 210

⁵⁴ Idem, 25; *Documente Calvini*, vol. I, f. 211.

dantul rus al pieții București, prin care se ordona ostașilor ruși „să nu taie coada calului“ acestei slugi⁵⁵.

Într-un act din 1819 se vorbește despre „casa lui Moise“, ceea ce ne îndeamnă să presupunem că el murise mai înainte⁵⁶. În orice caz, în catagrafia din 1838 figurează numai „dumneaei Elenca (soția) răposatului polcovnic Moise“⁵⁷. Elenca se trăgea din familia Măinescu⁵⁸.

Moise polcovnic a avut doi fii : Costache și Tudorache.

c) Enache, cel de al treilea fiu al lui Mihalcea este menționat de hotarnicul Iarca din 1893 că a murit „sterp“. El a decedat în decembrie 1808⁵⁹. Nu a avut descendenți din care pricină cei 100 stînjeni de la tatăl lui au trecut la urmașii fraților săi Moise și Bănică.

d) Cel de al patrulea copil al lui Mihalcea, Catrina, a fost căsătorit cu un urmaș al ceaușului Fătu Mălai-Mare⁶⁰. Din acest cuplu s-a coborît cel mai puternic val de oponenți ai Săsenilor, moșnenii Fătulești. Descendenții ei n-au păstrat numele de familie Fătu, ci pe acela de Catrina sau Catrinioiu. Această părăsire de nume s-a petrecut mai ales în cazul copiilor fiicei sale Voica. Amănuntele sînt aflate în pomelnicele amintite ale satului Calvini⁶¹.

e) Bănică polcovnic Săseanu, cel de al cincilea copil al lui Mihalcea, a ajuns după cum s-a văzut deja, vătăf al plaiului despre Buzău. Născut după 1775 el este menționat în 1793, cînd se purta gilceava pentru rămasurile părintelui său⁶². În 1801 adresa domniei o plîngere contra egumenilor de la schiturile Barbu și Izvorani, pentru călcarea părții sale din moșia Miluiți⁶³. La 12 februarie 1829 cumnata sa, Elenca, îl menționa ca „răposatul Bănică“. Probabil murise mai înainte. Soția sa se numea Maria.

f) În sfîrșit, cel de al șaselea copil al lui Mihalcea a fost Bălașa. Un singur document o amintește, și anume acela din 1793 pe care ea a semnat : „Asemenea și eu, Bălașa, fata numitului răposat „Mihalcea“⁶⁴.

Cuplul Maria și Bănică polcovnic Săseanu a avut patru urmași direcți. Dacă se ia în considerare schema de împărțire a moșiei Bîscenii de Jos⁶⁵, ordinea acestora ar fi după cum urmează :

1. Năstase (Anastase), care avea să primească numai șase stînjeni din cei 100 ai tatălui său și 16 chironomie de la unchiul său Enache, decedat fără urmași. Pe schema inginerului Iarca sînt prevăzuți însă 38 de stînjeni.

Catagrafii din 1838⁶⁶ l-au înrubricat în gospodăria mamei sale „dumneaei Maria Săseanca“. Pe atunci avea 40 de ani, adică se născuse în 1798. Era văduv și fără copii, ceea ce este o eroare a catagrafilor. Amănuntul că avea totuși un copil și că nu era văduv este dovedit de un act din 15 iulie 1850 prin care Antița văduva, soția răposatului Anastase Săseanu, vindea două pogoane de vie „în poporul de la Valea Teamcului, prin imputernicitul vechil fiul său Matache“. Antița a fost fiica lui State Polihroniu din Valea Teamcului⁶⁷. Anastase a decedat la 17 mai 1838⁶⁸.

⁵⁵ Idem, 23 ; *Documente Calvini*, vol. I, f. 203—204. Documentul a fost tradus în limba română de Gion Ionescu.

⁵⁶ Posesor Titus Constantinescu, 1 comuna Calvini ; *Documente Calvini*, vol. I, f. 292.

⁵⁷ Arh. St. București, colecția Catagrafii 1838, județul Secueni, plaiul despre Buzău, nr. 91, f. 365.

⁵⁸ La 3 ani după moartea lui Moise polcovnic Săseanu, Elenca, soția sa, supraviețuitoare, a mai născut o fiică Maria (Mariuța) pe care a căsătorit-o cu suditul grec Procopie Arnăutu. Cît despre comportarea acestuia, vezi Arh. St. Buzău, Cora Săseanu, 89 ; *Documente Calvini*, vol. III, f. 179—184 și nota 81 de mai jos.

⁵⁹ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, 24 ; *Documente Calvini*, vol. I, p. 204.

⁶⁰ Idem, Gion Ionescu, vol. I/10, *Documente Calvini*, vol. I, f. 173

⁶¹ Exemple : f. 32 „pomelnicul Voichii Catrina Fătuleasa“ sau f. 30 „pomelnicul Catrinii Fătu“.

⁶² Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, 18 ; *Documente Calvini*, vol. I, f. 164—165.

⁶³ Arh. St. București, fondul Înaltul Divan, dosar 74/1839, f. 3.

⁶⁴ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, 18 ; *Documente Calvini*, vol. I, f. 164.

⁶⁵ Documentul citat (Arh. St. București, Documente istorice, DCCXL/43).

⁶⁶ *Catagrafia* citată din 1838, vol. I, f. 366.

⁶⁷ Arh. St. București, Episcopia Buzău, XV/6.

⁶⁸ Arh. St. Buzău, fond Comuna Calvini, Starea civilă Bîscenii de Jos, morți 1838.

Cît despre Matache, fiul lui Anastase, s-au păstrat două documente în piatră care îl amintesc pe el, pe părinții săi și alte persoane. Unul din ele este troița de piatră din vecinătatea actualului local al Consiliului Popular Calvini⁶⁹, care „s-a ridicat de Matache Săsianu ce din botez e Constantin”. Pe fața de nord s-a dăltuit pomelnicul morților „...Maria, Năstase, Antița“... A fost ridicată în 1884.

Cel de al doilea document îl constituie inscripția de pe piatra tombală aflată în cimitirul din Bîscenii de Jos „Supt prezenta piatră zace rămășiți(le) mortale ale lui Matache Săseanu, care din botez se numește Constandin, născut la anul 1828, încetat din viață la 1907 aprilie 20”. Piatra a fost înscrisă în 1899 sub supravegherea lui Matache, cu excepția datei decesului.

Matache a fost căsătorit de trei ori. Prima soție s-a numit Ruxandra. A decedat la 25 martie 1856⁷⁰. În anul următor, 1857, la 27 august, „dumnealui Matache Săseanu boier de neam” se căsătorește cu Anastasia, fiica lui Dimitrie Stratonie din Mizil. În 1871, soția sa, Anastasia, solicită divorțul⁷¹. „Boierul de neam” era acuzat că nu conviețuise cu soția sa decît 5 ani, din cauza insultelor și bătăilor ce-i aplica. Se refugiase la părinții ei. După o vreme a încercat să reia conviețuirea dar „boierul de neam” a continuat maltratarea.

Ca de a treia soție s-a numit Maria. Matache nu a avut copii cu nici una dintre soții. Din informațiile culese în comuna Calvini s-a aflat că unicul său moștenitor, Grigore, a fost adoptat. Acesta a fost căsătorit cu Luțica (Alexandra) D. Ionescu și au avut șase copii: Ana, Tudor, Marieta, Gică, Elena (Lica) și Nelu. Tudor a fost arhitect.

Două amănunte din viața lui Matache sînt de semnalat în afară de faptul că a fost de multe ori primar al comunei Calvini. Mai întîi că din schema distribuției stînjienilor, Matache poseda pe lingă cei 38 stînji de la tatăl său, încă 135 coboriți de la Bănică Drăgulinescu, prin Elena Săvulescu. Probabil că-i cumpărase pe considerentul preemțunii, ca și alții 35, coboriți de la vîtaful de plai Tudor, prin clucereasa Smaranda, Elena Lașchina, N. Homoriceanu și Elena Petrăchescu. Așa că Matache Săseanu poseda în moșiile Bîscenii de Jos și Vereș, 308 stînji masă. Conform calculului aceluiași hotarnic, Iarca, aceștia reprezentau 1052 pogoane. Matache a fost singurul urmaș al lui Mihai, fiul lui Radu Săseanu, care a năzuit să reconstituie, măcar în parte, latifundiul strămoșului său.

Cel de al doilea amănunt este că în 1904, cînd se proiecta ridicarea unui local propriu de școală în Bîscenii de Jos, el a donat 5000 de lei și terenul pentru școală și grădina de practică a elevilor. Astfel a reușit să impună consiliului comunal ca școala să se numească „Matache Săseanu”. Acea clădire a fost definitiv distrusă de cutremurul din 1977⁷².

2. Al doilea fiu al polcovnicului Bănică a fost Costache. Acesta era în vîrstă de 30 de ani în 1838. Soția sa, Stana, era fiica unui preot, Constantin. După tatăl său era „fiu de neam” și moșnean. După meșteșugul ce-l exercita a fost înscris ca „negustor” în catagrafia amintită. Constantin, fiul perechii Costache-Stana, avea patru ani în 1838, deci se născuse în 1834. Ei au mai avut un fiu, Ion, care s-a născut la 20 februarie 1848⁷³, dar care nu este înflintit ca moștenitor al lor. Probabil că a murit în copilărie. În registrul de decese al anului 1862 s-a trecut la 17 iunie că „a murit Stana, soția răposatului Costache Săseanu”.

Averea lui Constantin, fiul lui Costache, a trecut asupra sorei sale Voica, cunoscută și sub porecla de „căpîtănița”. Voica a avut patru copii, toți în viață cînd s-a întocmit hotărnicia Iarca. Ei s-au numit Dincă, Niță, Frusina și Tinca, dar au avut pe nedrept numele de familie Săseanu, afară de cazul că vor fi fost „copii din flori” ai Voicăi.

3. Polcovnicul Bănică a avut și alte două fiice. Una din ele, Tița, a fost căsătorită cu Ion Butoi. Pe intercoperta unei cărți de cult se află mențiunea din „21 faur 1846”: „La leat 1846 luna lui februarie 20, joi noaptea... au răposat

⁶⁹ Gion Ionescu, *Documentele în piatră și lemn de la Calvini*, în „G.B.” XLI, nr. 9—10, 1982, p. 754—761.

⁷⁰ Arh. St. Buzău, fond Comuna Calvini, Starea civilă Bîscenii de Jos, morți, 1856.

⁷¹ Arh. St. Buzău, fond Tribunalul Buzău, dosar 739/1871.

⁷² Vezi Gion Ionescu, *Drumul abrupt al științei de carte în satele comunei Calvini*, București, 1976, donat Arh. St. Buzău sub nr. 138/1979, (p. 150).

⁷³ Arh. St. Buzău, fond comuna Calvini, Starea civilă Bîscenii de Jos, nașteri, 1848 (Fratele acestuia, Constantin, murise din 1841, vezi morți, 1841 la nr. 5).

dumneaei cocoana Tița, sora dumnealui Costache Să(seanu)...⁷⁴ În 1898 — schema Iarca — cei 28 stînjeni care fuseseră dați zestre Tiței, se aflau în patrimoniul familiei Gavriloiu, originară din satul vecin, de la nord, Valea Viei.

4. Cealaltă fiică a polcovnicului a fost Manda. Ea a fost căsătorită cu „Jupîn Costea Ion, grec“⁷⁵. Manda a avut cel puțin trei copii: Veta, căsătorită cu preotul Ion Bănică, originar din satul vecin de la est, Poeni, și Naom, ale cărui fiice Maria, Manda și Alexandrina, stăpîneau în 1898 — hotărnicia Iarca — 15 stînjeni din cei ai Mandeii, bunica lor.

Urmașii lui Moise.

În schemele hotărnicicilor, făcute de Răducanu Măinescu și apoi, în 1898, de Mihail Iarca, sînt amintiți cei doi fii ai polcovnicului Moise: Tudorache și Costache. Fiecare din cei doi frați primise cîte 50 de stînjeni din partea tatălui lor, cîte alți 16 stînjeni chironomie de la unchiul lor Enache, decedat fără descendență, și cîte 8 stînjeni de la unchiul lor Mihai-Mîncă.

Tudorache a fost fiul cel mic. În 1836 avea 30 de ani. Era holtei, fiu de neam și moșnean. Se ocupa cu „meșteșugul de negustor precupeț“. Catagrafia din acel an l-a trecut în gospodăria mamei sale, „Elenca răposatului polcovnic Moise“⁷⁶. Din cei 74 de stînjeni pe care i-a stăpînit, 40 i-au revenit unei Maria. Nici schița inginerului Iarca, nici textul acelei hotărnicii nu arată ce relație a fost între ea și Tudorache. Să fi fost o fiică din flori și recunoscută de Săseni? Sau mai curînd a fost acea Mariuța „oarba“, soră vitregă numai după mama sa, Elenca⁷⁷. Acești 40 de stînjeni au fost împărțiți apoi, pe aceeași schemă, între C. Andronescu, C. Constantinescu și un Mitu.

După cum se vede, Tudorache Săseanu nu a lăsat descendenți masculini, așa cum s-a întimplat cu toți ceilalți Săseni prezențați mai înainte.

Tudorache a avut și el pricini de judecată cu rudenile sale pentru proprietatea din Bîscenii de Jos⁷⁸ și cea de pe Nișcov⁷⁹. Era un om întreprinzător, cum se cuvenea unui precupeț⁸⁰. A murit la 26 august 1849, după 41 ani de viață⁸¹. Se pare că a murit din cauza tuberculozei și a unei strașnice bătăi din partea cumnatului său Procopie Arnăutu⁸².

Costache, fiul lui Moise, era mai în vîrstă decît Tudorache cu zece ani. Se născuse deci în 1798. Prima sa soție se numea Paraschiva. În 1838 avea trei copii: Gheorghe de 4 ani, Dincă de 2 ani și Tinca de 7 ani. Catagrafia îl înfățișează ca fiu de neam și moșnean. Nu-i este indicat meșteșugul iar despre „beteșug“ s-a menționat că este „surpat și săcat de o mină“. Într-o jalbă a sa — jalbe au fost destule — către ocîrmuirea județului Saac, el relatează că infirmitatea a căpătat-o „în vremea armii rusești, cu primejdia de viață, rămîind cu mîna stîngă tăiată“⁸³. Necazul se petrecuse între 1828—1834 pe timpul administrației rusești sub președinția contelui Pahlen.

Se păstrează o listă de documente care arată activitățile prestate de Moise polcovnic și fiul său Costache, activități ce le-au adus recunoașterea lor ca fii de neam și pe baza cărora li s-au acordat titluri de boiernași și unele privilegii⁸⁴.

Din această listă se înțelege că fiul lui Moise a slujit cel puțin între 1815—1823 ca logofăt de divan. „Slujbele sale s-au petrecut sub trei domni: Ion

⁷⁴ Exemplar din *Cazania* tipărită la București în 1828.

⁷⁵ Arh. St. Buzău, fond Tribunalul Buzău, dosar 12/1835, f. 9 și Subcîrmuirea plaiului Buzău, dosar 12/1834, f. 10—11; *Documente Calvinii*, vol. II, f. 40—41 și 60—63.

⁷⁶ *Catagrafia* citată, nr. 90, I, f. 366.

⁷⁷ A se vedea nota nr. 58. Maria „oarba“ și Procopie au avut o fiică Elenca, născută la 2 aprilie 1845 (vezi Arh. St. Buzău, fond comuna Calvinii, Starea civilă Bîscenii de Jos, 1845, născuți, nr. 1).

⁷⁸ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, 48, 50, 63.

⁷⁹ Arh. St. București, Documente istorice, CCCCLXVI/62 și fondul Înaltul Divan, dosar 74/1837, f. 64.

⁸⁰ Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, 88 și colecția E. Irion, Calvinii, documentul 9.

⁸¹ Arh. St. Buzău, fond comuna Calvinii, Starea civilă Bîscenii de Jos, morți 1849.

⁸² Idem, colecțiile Cora Săseanu, documentul 98 și E. Irion, Calvinii, documentul 11.

⁸³ Idem, colecția Cora Săseanu, documentul 71.

⁸⁴ Ibidem.

Gheorghe Caragea voievod, Alexandru Șuțu voievod și Grigore al IV-lea Ghica voievod. În listă figurează și raportul ocîrmuirii Saac nr. 1362 din 21 martie 1840 „cuprinzător despre toate slujbele, și cinul meu și al proprietăților mele.”

În acest sens este grăitoare cartea lui Alexandru Șuțu voievod cu privire la privilegiile pe care i le acorda lui „Costache Săseanu de alte angarii”. Bucatele, stupii, rîmătorii și vinul lui erau scutite de dajdie. Avea dreptul să ție o circumă în București, scutită de dajdie „lude, un om poslușnic și doi scutelnici”⁸⁵.

Costache a avut titlul de trei-logofăt. Cu acest titlu a fost recunoscut și de marele vornic Barbu Știrbei și soția sa Saffa, într-un act de vînzare din 21 iulie 1845. Cei doi soți vindeau „dumnealui trei-logofătului Costache Săseanu opt suflete de țigani cu cite 16 galbeni împărătești sufletul. Actul e datat 3 august 1845”⁸⁶.

O diplomă elaborată de Departamentul Vistieriei la 1 noiembrie 1845, cu întărirea lui Gheorghe Bibescu voievod, îi recunoștea lui Costache Moise Săseanu calitatea de boier de neam și foloasele de viitor ale acestui privilegiu⁸⁷. Unul din privilegiile era să fie trecut „în lista cu cădere de alegător de supcîrmuitor”.

În ultima parte a vieții, Costache a fost impresurat de necazuri, invaliditate⁸⁸, văduvie⁸⁹, boli și mai ales de judecări pentru proprietățile ce poseda⁹⁰.

Soția sa, Paraschiva, decedase încă din 22 februarie 1846. Numai cu trei zile mai înainte, la 19 februarie, se stînsese din viață și fiul său Dimitrie⁹¹. În 1862 Costache trei-logofătul se afla printre cei decedați⁹².

Revenind la hotărnicile Iarca din 1893 și 1898, se constată că cei 157 de stînjeni ai lui Costache Moise Săseanu se împărțiseră între Gheorghe (Ghiță) Săseanu care a murit „sterp”, Dincă, Eniță și Iancu. Probabil că Tinca, fiica sa, ori murise fără urmași, ori primise o zestre aparte.

Iancu Săseanu și soția sa Ana au avut două fiice: Sofia, căsătorită cu învățătorul Gheorghe V. Constantinescu din Biscenii de Jos și Ana, căsătorită cu Dimitru Constantinescu din satul Calvini. După decesul lui Iancu, Ana s-a recăsătorit cu Simion Andronescu din Biscenii de Jos⁹³.

Eniță (Enuță), alt fiu al lui Costache, a avut un singur copil, pe Constantin, căsătorit cu Smaranda din familia Dumitrescu-Ismană din Chiojd. Constantin E. Săseanu a îndeplinit deseori funcția de primar al comunei Calvini.

Cuplul Constantin-Smaranda a avut opt copii, dintre care patru fii. Aceștia au fost: Grigore, mulți ani percepător fiscal în Calvini, Gheorghe și Mielu, morți prin accident și Constantin (Tică).

Fiicele se numesc: Marioara, căsătorită cu învățătorul Dumitru Pietraru, Coralia, care a depus documentele la Arhivele Statului Buzău, Aurora și Ana (gemene) și Bădița, încetată din viață.

Grigore, căsătorit cu Norica Ionescu, a avut un singur fiu, Constantin, care este în viață, farmacist în Țirgu-Mureș, și o fiică, Rodica. Pînă în prezent, Constantin Gr. Săseanu are două fiice: Maria și Sorana. Celălalt fiu al lui Constantin C. Săseanu, Tică, în viață încă și domiciliat în Ploiești, are trei feciori: Constantin (Costin), născut în 1949, Adrian-Ion și Viorel-Gheorghe, ultimii doi gemeni, născuți în 1959. Urmașii lui Constantin Gr. Săseanu și ai lui Tică Săseanu fac parte din generația a IX-a a Săsenilor Au apărut Săseni și în generația a X-a: Andreea, fiica lui Costin și a Stelei, apoi Maria și Sorina, fiicele lui Constantin Gr. Săseanu⁹⁴.

⁸⁵ Idem, documentul 108, nr. 1.

⁸⁶ Idem, Gion Ionescu, vol. VI, documentele 8 și 9.

⁸⁷ Arh. St. Buzău, fond Cora Săseanu, doc. 78; *Documente Calvini*, III, f. 77.

⁸⁸ Arh. St. București, fond Curtea de Apel, II, dosar 124/1838.

⁸⁹ Arh. St. Buzău, fond Comuna Calvini, Starea civilă, Biscenii de jos, Morți, 1846, nr. 2.

⁹⁰ Colecția Romeo Grosu, Calvini și Arh. St. Buzău, colecția Cora Săseanu, documentele 92, 94, 95 și 101 și Arh. St. București, fond Curtea de Apel, II, dosar 44/1859.

⁹¹ Arh. St. Buzău, fond Comuna Calvini, starea civilă, Biscenii de Jos morți 1846, nr. 2 și 3, Costache s-a recăsătorit în 1848 cu Marica Ion Moldoveanu, vezi registrul de căsătorii pe 1848 la nr. 4. Cu această soție nu a avut nici un copil.

⁹² Idem, morți, 1862.

⁹³ Informații date de fiul lui Gh. V. Constantinescu, anume Horia, aflat în viață în Buzău, str. Poet Neculuță, nr. 13.

⁹⁴ Toate aceste ultime informații au fost furnizate de Constantin (Tică) Săseanu în august 1979, cînd se afla în comuna Calvini.

RESUMÉ

L'auteur souligne l'importance des documents de familles et de ceux gardés par les Archives de l'État pour l'établissement de l'arbre généalogique de certaines familles de „moșneni“ (les paysans libres d'autrefois).

La première famille Săseanu habitant à Biscenii de Jos fut fondée par Radu (II) Săseanu, originaire de la vallée du Nișcov, marié à une Mărgineanu.

Avec le temps, les „moșneni“ Săseanu (6 descendants appartenant à la III-ème génération et 15 à la IV-ème) parviendront à jouer un rôle social important même dans l'administration de la Valachie : Tudor de la III-ème génération, fils de Michel, est le membre le plus marquant de cette généalogie, en tant que „vâtaf de plai“ (sous-préfet) à Buzău, puis Moise et Bănică de la IV-ème génération, le dernier comme „polcovnic“ (colonel) et enfin le fils du premier, Costache, en tant que „treti-logofăt“ (troisième logothète) du Divan (l'Assemblée délibérante de la Valachie).

On a identifié 77 membres appartenant à 10 générations de cette généalogie, déployées au long de trois siècles (1676—1984).

PRÉCIS

The author outlines the importance of family records preserved in the State Archives for tracing the genealogy of some freeholders families.

The first family Săseanu from Biscenii de Jos was set up by Radu (II) Săseanu, a native of Nișcov Valley whose wife was of Mărgineanu family.

In the course of time, the freeholders of Săseanu family, six descendants in the 3rd stage and fifteen in the 4th stage, played an important role in the administration of Wallachia : Tudor, Mihai's son, in the 3rd stage as a bailiff of the Buzău region, the most remarkable member of this genealogy, Moise and Bănică, in the 4th stage, as *polcovnic* and Costache, Moise's son, as a 3rd chancellor of Divan.

There were identified 77 members with the ten stages of genealogy developed for three centuries (1676—1984).